

Lärarhandledning

STENÅLDERS- LÅDA

Välkommen till stenålderslådan!

Lådan är producerad av Regionmuseet Skåne, Kristianstad. Över sommarloven tar museet hand om lådan för att städa den, laga och ev. komplettera.

Föremålen får användas, men de måste hanteras med försiktighet. Många av föremålen ligger i plastpåsar av samma typ som arkeologerna använder som fyndpåsar vid utgrävningar.

Glöm inte att fylla i loggboken. Uppgifterna behöver vi för vår statistik. Skulle något ha gått sönder eller försvunnit anteckna detta i loggboken. Då går det snabbare för oss att gå igenom inför lagning eller komplettering.

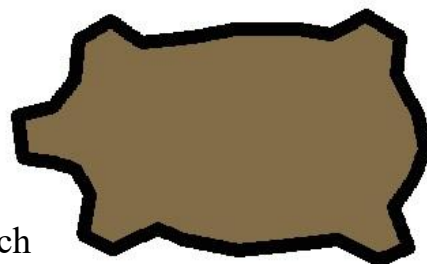
Den här lärarhandledningen finns att ladda ner från Regionmuseets hemsida.

<https://regionmuseet.se/skola/studielador/>

FÖREMÅL

BÄVERSKINN

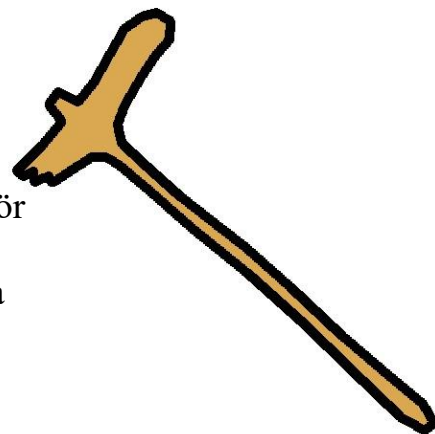
Nytt. På skinnets insida kopior av bilder som stenålderns människor själva prytt sina föremål och sin omgivning med.

HJORTHORNSYXA

med skaft av hassel. Nyttillverkad. Användes både under jägar- och bondestenåldern.

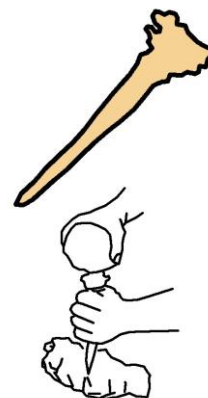
Yxan var ett allsidigt redskap, som användes såväl för att gräva fram rötter ur marken som att hacka i flintgruvor. Horn är ett segt material som inte brister lika lätt som sten.

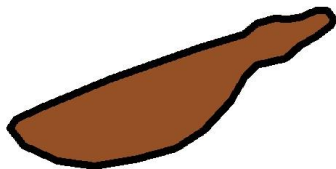

SLAGSTOCK

Rådjurshorn, men även andra horn användes. Nyttillverkad. Förekom under hela stenåldern.

Slagstock var ett redskap som användes vid tillverkning av flintredskap, då man exakt ville avgöra var ett slag skulle träffa. Slagstocken hölls mot flintan, och man slog på denna med en träklubba eller en sten.

TRÄSKED

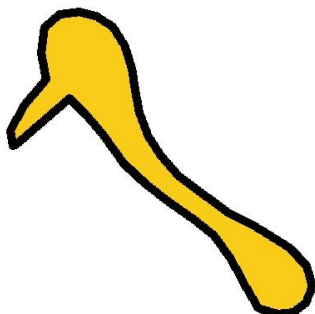
Kopia av sked funnen i Finland och daterad till jägarstenålder.

SKRAPA

av flinta. Original. Förekom under hela stenåldern.

Skrapor var mycket vanliga och fanns i ett flertal olika varianter i olika tider. De var enkla att tillverka och användes till att skrapa skinn, skrapa/skala rötter, skära kött mm. De förekom både skaftade och oskaftade.

HÅLEGGAD TVÄRYXA

Original i slipad flinta med nytillverkat skaft. Förekom under bondestenåldern.

Som benämningen anger är yxbladet tillverkat för att sitta på tvären. Eggen är svagt konvex på ovansidan och konkav på undersidan. Den användes då man skulle barka av eller gröpa ur en stock.

SKÄRA

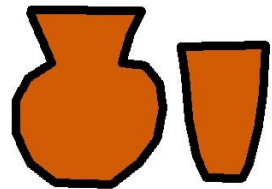
i flinta. Original med nytillverkat träskaft. Yngre stenåldern.

Skäran användes vid skörd av säd, men även vid lövtäkt.

KERAMIKKRUKA

Kopia efter original. Keramiken kom under mycket sen jägarstenålder, och blev inte vanlig förrän under bondestenåldern, då man blev mer bofast.

Keramikkrukor tillverkades i många olika utföranden - stora förrådskärl, matlagningskärl, skålar. Man kunde inte dreja, utan alla kärl tummades eller byggdes upp av lersträngar. Form och dekor följde olika moden i olika tider och inom olika kulturer.

METKROK

av ben. Kopia efter original. Fanns under hela stenåldern.

HALSBAND

av bärnsten och tänder av älg, lodjur och räv. Nyttillverkad, inte efter original.

Tänder och bärnsten användes till smycken under hela stenåldern. De kan dels ha burit som halsband, dels som fastsydda prydnader på klädedräkten.

SKINNPÅSE

Nyttillverkad. Har troligen förekommit under hela stenåldern.

För insamling och förvaring. Man tillverkade även korgar och andra förvaringskärl av bland annat gräs och näver.

SYNÅL

i ben. Kopia. Förekom under yngre stenåldern.

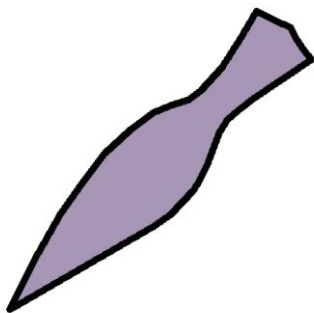
SKAFTHÅLSYXA

i bergart. Original. Yxtypen förekom under sen bondestenålder och in i bronsåldern. Skafthålet är borrarat.

Yxan har använts som arbetsyxa, kultyxa eller stridsyxa. Yxtypen påträffas mest som lösfynd, sällan som boplatss- eller gravfynd.

DOLK

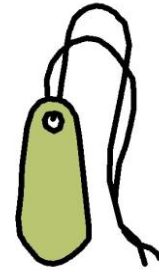
med fiskstjärtformigt skaft. Kopia av plast, originalet av flinta. Denna och liknande typer av dolkar förekom under senare delen av bondestenåldern och en bit in i bronsåldern.

VINARE

även kallad brummare. Nyttillverkad. Tillverkad av trä, men finns också av horn och ben.

Tolkas som musikinstrument, eller kan det ha använts i kulten, som ett redskap för att höra andarna tala? Ingen vet. Prova att få ljud i den genom att snurra den i luften. Hörs det inget så byt håll; snurra den åt andra hållet.

KERAMIK-SKÄRVOR

I lådan finns tre autentiska keramikskärvor från en boplatz. Skärvorna hör till den s.k gropkeramiska kulturen. Keramik är ett av de vanligaste fynden när arkeologerna gräver ut boplatser från bondestenåldern och framåt.

FLINTAVSLAG

Flintavslag är det allra vanligaste fyndet från stenåldern. När boplatser grävs ut hittas mängder. Avslagen är skräpet, det som blev över när flintredskap tillverkades.

TEXT TILL BILDSPEL

Bildspelet finns att ladda ner från Regionmuseets hemsida:

<https://regionmuseet.se/skola/studielador/>

JÄGARSTENÅLDER

1. TALLSKOG. Friseboda naturreservat

Den tidiga jägarstenålderns tundralandskap avlöses av tallskog och lavhed, med bl.a islandslav. Också hassel var vanligt förekommande.

2. SALIXVÄXTER. Norrland

Pil, vide och björk är andra arter som var vanliga under jägarstenåldern. På bilden finns också ett giller. Det användes till att fånga mindre djur.

3. GILLER

När djuret drar i betet lossnar träpinnarna, stenen faller ner och krossar djurets skalle. Man använde sig också av andra typer av fällor såsom snaror och fångstgropar.

4. KRUSHUVAD PELIKAN

Jägartidens klimat var inte bara kyligt och kallt, utan en värmeperiod infann sig i den senare delen. I Skåne levde bland annat krushuvad pelikan. Dess nordgräns går nuförtiden vid Svarta havet. (Jämför pelikanens storlek med fiskmåsens).

5. KÄRRSKÖLDPADDA

Också kärrsköldpaddan var vanlig under värmeperioden. I våra dagar går dess nordgräns i norra Tyskland.

6. SUMPSKOG. Stenshuvud

I denna miljö, bland klibbal, ormbunke och olika starrväxter, levda kärrsköldpaddan och här häckade svart stork och trana.

7. URSKOG. Stenshuvud

I torrare miljöer trivdes murgröna, al, alm och ek, som bildade en tät urskog. Ljuset hade svårt att tränga igenom ända ner till marken där bland annat vildsvin, uroxer, varg och vildkatt levde.

8. JAKT

Människorna livnärde sig på jakt, fiske och inte minst insamling av olika ätbara växter, frukter och nötter. Under jakten hade man god hjälp av hunden, det enda husdjuret under jägarstenåldern.

9. SOMMARBOSTAD. Skånes djurpark.

Bostäderna var tillfälliga och kunde under sommaren utgöras av enkla hyddor, gärna i närheten av sjöar och vattendrag.

10. GRAV. Historiska Museet i Stockholm

Barumskvinnan, vårt äldsta bevarade människoskelett. Hon begravdes sittande i en grop. Gravgåvorna tyder på att man haft föreställningar om ett liv efter döden.

BONDESTENÅLDERN

11. BETAD SKOG MED ÄDELLÖVTRÄD OCH EN

12. BOPLATS

Undersökningar inom boplatser har visat att ofta var vissa områden inom boplatser avsatta för vissa sysslor, som tillverkning av flintredskap, matlagning osv. I närheten av bostäderna hade man sina åkerlappar, ofta tillkomna genom svedjebruk.

13. LÅNGHUS. Skånes djurpark

Man lade ner mer arbete än under den tidigare perioden, på att få husen permanenta. Man byggde även inhägnader åt husdjuren. I bakgrunden syns ek- och björkskog.

14. ARBETSPLATS. Malmö museer

Om man kunde satt man nog helst utanför huset och arbetade eftersom det var rökigt och mörk inne. Här är en del av stenåldersbondens redskap samlade. Jakt och insamling utgjorde fortfarande en viktig del av försörjningen, och många av föremålen kan knutas till dessa aktiviteter.

15. ÅRDERSPÅR. Norr om Ystad

Man började plöja åkrarna med årder. Ett årder vänder inte jorden, som plogen, utan skär bara fåror ner i den. Man gick med årdret kors och tvärs över åkern så att ett rutnmönster bildades.

16. BOSKAP. Skånes djurpark

Kor, får, getter och grisar var mindre än både sina vilda släktingar och våra dagars husdjur. De var troligen inte avkomma av inhemska,

domesticerade husdjur, utan ”importerade” utifrån. Tamkatt saknades helt.

17. FISKE

Naturligtvis tog man tillvara på havets gåvor. Fisk, säl och sjöfågel ingick i kosthålllet. Man fiskade med nät, krok och ryssja. Sälen klubbades och fågel sköts med särskilda fågelpilar som har en klump framtill istället för en spets.

18. DÖS MED KANTRING. Haväng

När människorna blivit mer bofasta började de bygga megalitgravar (grekiska megas=stor och lithos=sten), men vem som begravt i dem vet vi inte. Var de vem som helst eller endast vissa personer med en särskilt ställning i samhället? Parallellt finns också andra typer av gravar. Stenkammargravarna kan dessutom ha fungerat som revirmarkering. Där man begravda sina döda hade man också rätt till marken.

ARKEOLOGI I SKOLAN

I lådan finns häftet ”Arkeologi i skolan – att jaga sammanhang i det förflutna” med tips på spännande övningar och arbetsmetoder. Dessutom innehåller den en kortfattad fördjupning i ämnet arkeologi.

Häftet gavs ut 2004, så en del information är föråldrad. Värt att nämna är att projektet ”Fornminnesinformation”, som omtalas på sidan 45, resulterade i databasen ”Fornsök”.

<https://app.raa.se/open/fornsok/>

ATT SÖKA PÅ NÄTET

Sveriges historia är en webbplats med färdiga lektioner, som du kan kopiera eller inspireras av. Där finns uppgifter till eleverna, filmer mm. Lektionerna är dock i första hand riktade till åk 4 och uppåt.

<https://sverigeshistoria.se/>

SVERIGES HISTORIA

FÖR ELEVERFÖR LÄRARE

ENGLISH

GE DINA ELEVER EN LÄRORIK HISTORISK UPPLEVELSE

Här hittar du lärarhandledningar till alla lektioner. I varje lärarhandledning finns information om lektionens koppling till skolans läroplan och beskrivningar av hur du kan arbeta med lektionen i klassrummet. Längst ner i varje lärarhandledning finns en länk till den aktuella lektionen.

Vikingatid

Åk 4-6

Alla sekel

Din filtrering på Vikingatid, och Åk 4-6 ger 5 resultat

ATT RESA STEN

VAD ÄR EN RUNSTEN? >

ÅK 4-6

1000-TAL | LÄRARHANDLEDNING | Producerat av: Historiska museet

MER ÄN ETT KILO SILVER

VAD KAN EN SILVERSKATT BERÄTTA OM HUR SVERIGE BLEV KRISTET? >

ÅK 4-6

1000-TAL | 1100-TAL | LÄRARHANDLEDNING | Producerat av: Gamla Uppsala museum

TRELLEBORGEN – EN VIKINGABORG

VARFÖR FANNS DET EN VIKINGABORG I TRELLEBORG? >

ÅK 4-6

1000-TAL | 800-TAL | 900-TAL | LÄRARHANDLEDNING | Producerat av: Trelleborgen

<http://www.ungafakta.se>

Adobe Flash Player stöds inte längre

Adobe Flash Player stöds inte längre

Senast besvarade frågan från panelen:

kan ni inte skriva om mary celeste påÅ unga fakta?

UNGÅ FAKTA TV

VÅR EGNA KANAL

LÄRARE? SE HIT!

STUDIEMATERIAL TILL SKOLAN

AKTUELLT OCH NYTT

Läs och lär om häxor, sägnerna kring dem och deras ofta fruktansvärda oden!

> Till Häxor

LÄRARE? SE HIT!

STUDIEMATERIAL TILL SKOLAN

AKTUELLT OCH NYTT

Läs och lär om häxor, sägnerna kring dem och deras ofta fruktansvärda oden!

> Till Häxor

LÄRARE? SE HIT!

STUDIEMATERIAL TILL SKOLAN

AKTUELLT OCH NYTT

Läs och lär om häxor, sägnerna kring dem och deras ofta fruktansvärda oden!

> Till Häxor

LÄRARE? SE HIT!

STUDIEMATERIAL TILL SKOLAN

AKTUELLT OCH NYTT

Läs och lär om häxor, sägnerna kring dem och deras ofta fruktansvärda oden!

> Till Häxor

UR Play är en guldgruva att ösa ur. Här finns massor med film, en del riktade direkt till elever/barn, annat till lärare/vuxna.

<https://urplay.se/>

Under UR Samtiden finns en serie kallad **"Länsmuseerna berättar"**. Här hittar du reportage, berättelser och föreläsningar från Sveriges olika länsmuseer.

UR Alla program Kategorier Ånner Barn Min sida

Q järnålder X Rensa Sök

Du sökte efter "jærnålder" Filter

Bästa sökträff

Buddha från järnåldern
10 min · Harrisons historiepodd · Fanns det buddhister i Sverige på järnåldern?

Bullen från järnåldern
10 min · Harrisons historiepodd · Vern bakade bullen från stenåldern och varför blev den inte uppåten?

Svärd av järn
19 min · Arkeologens dotter · Jærnåldersfolket svarar bara undvikande på frågor och mystiken tättnar.

Sista resan
19 min · Arkeologens dotter · Varför har den märkliche härskaren Kjettil dykt upp helt plötsligt?

Bildstenar på Gotland
15 min · UR Samtiden · Länsmuseerna berättar · Om bildstenarnas rika berättelser och användningsområden.

Arkeologens dotter
Serie · Nim reser genom olika tidsåldrar i sökandet efter sin mamma.

Ämnesjärn, kittlar och långhus
10 min · UR Samtiden · Länsmuseerna berättar · Utanför Sundsvall upptäckte man en unik fyndplats från bronsåldern.

Tidens historia
14 min · En rolig historia · Lättsamt program om människans syn på tid genom historien.

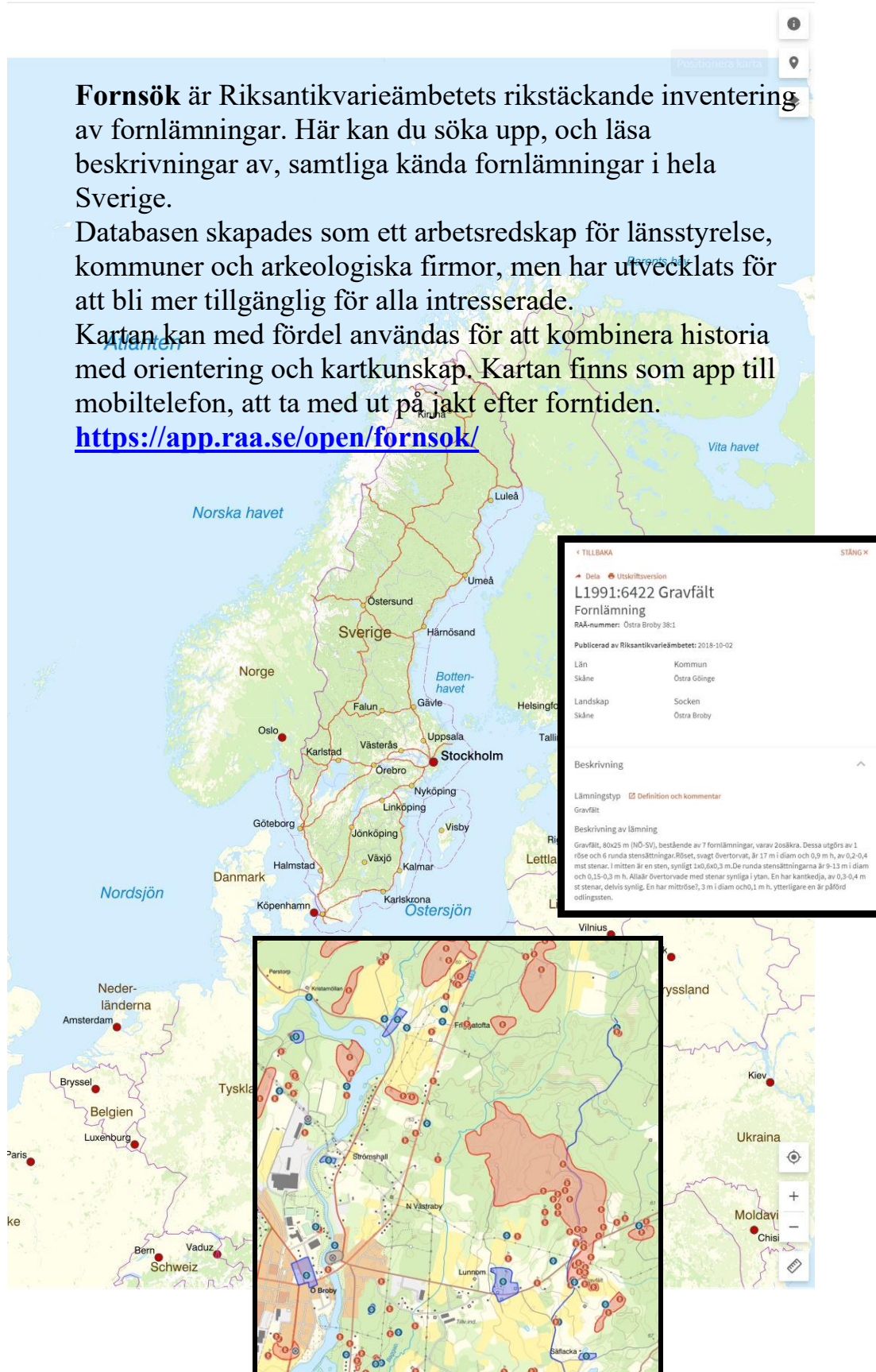
Harrisons historiepodd
Serie · Genom föremål från olika tider får vi inblick i historiska epoker.

Fornsök är Riksantikvarieämbetets rikstäckande inventering av fornlämningar. Här kan du söka upp, och läsa beskrivningar av, samtliga kända fornlämningar i hela Sverige.

Databasen skapades som ett arbetsredskap för länsstyrelse, kommuner och arkeologiska firmor, men har utvecklats för att bli mer tillgänglig för alla intresserade.

Kartan kan med fördel användas för att kombinera historia med orientering och kartkunskap. Kartan finns som app till mobiltelefon, att ta med ut på jakt efter forntiden.

<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Vill du få en inblick i arkeologens arbete, både i fält i arbetet med att analysera det som hittats, rekommenderas **Sydsvensk arkeologi** och deras blogg. Här finns mycket att läsa och sedan berätta för eleverna. Kanske hittar du till och med något från en plats alldeles i närheten av skolan.

<https://www.sydsvenskarkeologi.se/blogg/category/all>

BLOGG

Nya gravar i Domsten

11/2/2020 1 Comment

De brända ekollonens boplat

4/6/2020 0 Comments

Under de senaste veckornas undersökning av boplaten i Bromölla har vi gjort fynd av ett slag som vi aldrig tidigare gjort: mängder av förkolnade ekollon! Vi arkeologer som arbetar här har tillsammans 60-års erfarenhet av fältarkeologi, men vi har aldrig tidigare funnit ett enda bränt ekollon! Vi kommer kanske heller aldrig mer finna ett. Detta trots att vi brukar låta analysera jordprover i jakt på just förkolnade växtdelar, som träkol, hasselnötskal och sädeskorn, vilka i förkolnat skick kan bevaras i många tusen år. De kan berätta om vad som växte i omgivningarna och vilka resurser man tog tillvara, och vad olika konstruktioner använts till.

På boplaten i Bromölla har vi till dags dato funnit förkolnade ekollon i sex anläggningar av ugnstyp - det vill säga gropar som innehåller sot och bränd lera från inrasade ugnskupoler. Ekollonen har först torkats så att skalen lossnat, det tror vi oss veta eftersom vi endast kunnat se enstaka skal i materialet. Därefter har de fullständigt förkolnat. Ugnarna ligger nära flera hus som är från yngre bronsålder, och bland ekollonen finns krukskärvar av en typ som kallas "rabbad", vilka dateras till samma tid. Rabbningen är en utvändigt yttbehandling där man lagt på ett lager grov sandig lera, som sedan ruggas upp med grästuvor eller pinnar, och ibland försatts med fingerdragningar som bildar ett randigt mönster. Rabbningen förekommer främst under yngre bronsålder fram i äldre järnålder, det vill säga från cirka 1100 f.Kr. fram till århundradena f.Kr.

På boplaten i Bromölla har vi nu samlat in åtskilliga liter förkolnade ekollon, men vi kan

Bild 1. Undersökning av ugnen med det största fyndet av ekollon.

Bild 2. Närbild av det största ekollonfyndet.

der
orr
ett
att
av
falt
ket
r vi
kan
var
ens
den
dje
ten
gre
har
på
es i
nen

den
var
tet.
sta
und
m
för
av
len
flan
nen
ät

har
m
ut

stenar innanför kantkedjan, men dessa är större än de i den västra delen. Stenkistan låg inte centralt innanför den runda kantkedjan, utan var placerad i den södra delen. Den var uppbyggd av klapperstenar och det fanns tomrum i de

Fotografi som visar stenmonumentet under utgrävning. Fotografiet från söder.

Anders Gubehall undersöker stenkistan där en kremerad individ har begravits.

Kategorier

- All
- 1600 Tal
- 1600-tal
- 1700tal
- Aktuell Arkeologi
- Analys
- Arkeologifärd
- Arkeologidagen
- Arkeologisöndag
- Bastion Arvprins Gustav
- Befästningar
- Bjärehalvön
- Blekinge
- Bolagsresa
- Botildenborg
- Bromölla
- Bronsålder
- Bunkeflostrand
- Bäckaskog
- Contregard
- CT-skanning
- Datering
- Dokumentation
- Domsten
- E22 Sätaröd-Vä
- Erlandsrodagen
- Eskilstorp
- Fairyhill
- Fjälkinge
- Flinta
- Flintgruvor
- Forestad
- Föredrag
- Georadar
- Gravar
- Halland
- Hovrätten
- Husensjö
- Hököpinge
- Innovationsprocesser
- Jelling
- Järnålder
- Keramik
- Kistinge